

Nr 145

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande gymnasier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

DRIFTBUDGETEN

Åttonde huvudtiteln

Skolväsendet

Gymnasier m. m.

1:0) **Förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid statliga gymnasier m. m.** I propositionen nr 1 har chefen för ecklesiastikdepartementet (bilaga 10, punkt 121) i avvaktan på proposition i ämnet beräknat en merkostnad av ca 2 100 000 kr. under de statliga allmänna gymnasiernas avlöningsanslag och ca 300 000 kr. under anslaget till avlöningar vid tekniska gymnasier för förbättring av läroverksrektorernas arbetssituation.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 112, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1963, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid av departementschefen angivna skolor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Widén* (I: 210) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 236), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utvidgning av skoladministrativa utredningens direktiv och sammansättning enligt i motionerna redovisade synpunkter;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Erik Filip Petersson* (I: 691) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 845), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen nr 112 måtte besluta att medgiva rätt åt rektor att använda de belopp — varierande mellan 6 500 kr. och 8 500 kr. — som i

propositionen föreslås skola utgå som arvode åt sekreterarna vid gymnasierna till dels bestridande av kostnader för schemaläggning, dels arvodering av sekreterarna — allt detta i överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i motionerna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser* och fröken *Stenberg* (I: 716) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 872), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 112 måtte besluta att schemaläggning och sommarvikariat vid allmänna och tekniska gymnasier m. m. skall åligga sekreteraren endast där rektor så beslutar och att till följd härav det arvode som enligt propositionen är avsett att utgå till sekreterare skall ställas till rektors fria förfogande.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 210, I: 691 och II: 872.

I anslutning till skoladministrativa utredningens betänkande »Förslag till förbättring av läroverksrektorernas arbetssituation» framlägges i propositionen nr 112 vissa förslag, avsedda att förbättra arbetssituationen för rektorer vid statliga allmänna gymnasier (inklusive försöksgymnasier), statliga allmänna gymnasier i kombination med statlig realskola samt tekniska gymnasier. Frågorna om schemaläggning och vikarie för rektor föreslås lösta genom att dessa arbetsuppgifter åläggas sekreterarna vid skolorna samtidigt som möjligheterna att rekrytera sekreterare föreslås bli förbättrade genom en väsentlig arvodeshöjning. Vidare skapas möjligheter för en kvantitativ och kvalitativ förstärkning av rektorsexpeditionernas biträdespersonal.

Härutöver föreslås att en försöksverksamhet skall äga rum. Denna försöksverksamhet skall bedrivas på basis av dels skoladministrativa utredningens förslag, dels av ett förslag, som framlagts under remissbehandlingen av bl. a. skoloröverstyrelsen. Därigenom förutsättes en fastare grund vinnas för ett ställningstagande till den framtida organisationen av rektorsexpeditionerna.

Kostnadsökningen för de framlagda förslagen har beräknats till 1 900 000 kr.

För innehållet i propositionen i övrigt torde få hänvisas till denna. Beträffande frågan om schemaläggning synes dock en närmare redovisning böra lämnas.

Skoladministrativa utredningen, som anser att arbetsmässigt underlag inte föreligger för en administrativ tjänst, har föreslagit att vid varje högre allmänt läroverk och tekniskt läroverk inrättas en befattning som rektorsassistent. Rektorsassistenten förutsättes vara en lärare vid skolenheten.

Utredningen framlägger ej förslag om vilka pedagogiska arbetsuppgifter, som vid behov skall överföras till rektorsassistent. Rektor och rektorsassistent bör ha frihet att härvidlag överenskomma om den arbetsfördelning som med hänsyn till personlig fallenhet och individuella intressen befinnes lämplig.

Bortsett från visst för- och efterarbete har utredningen inte förutsatt att schemaarbete obligatoriskt skall åvila rektorsassistent. En föreskrift att rektorsassi-

stent skall utföra schemaläggning skulle enligt utredningens mening troligen begränsa möjligheterna att få i övrigt lämpliga lärare att bli rektorsassistenter.

Särskilt arvode bör enligt utredningens uppfattning utgå för schemaläggning, således även till rektorsassistenten, om denne uppgör schemat.

Skolöverstyrelsen konstaterar i sitt remissyttrande att utredningen ej löst frågan om schemaarbetet. Det är allmänt bekant, att svårigheterna att förvärva lämpliga schemagörare tenderar att bli allt större.

I motsats till de sakkunniga har överstyrelsen sålunda kommit till den uppfattningen, att utrymme finnes och kommer att finnas för en kvalificerad administrativ tjänst, vars innehavare icke skall vara lärare utan helt ägna sig åt uppgiften att under rektor svara för rektorsexpeditionens arbete.

Överstyrelsen kan därför ej ansluta sig till de sakkunnigas förslag att inrätta en befattning som rektorsassistent utan föreslår i stället, att en tjänst som skolsekreterare inrättas. Överstyrelsen föreslår, att schemaarbetet helt skall ingå i skolsekreterarens uppgifter. — En skolsekreterartjänst torde kunna locka bland annat socionomer eller personer med sekreterarutbildning vid högre handelsinstitut, gymnasieekonomer med utbildning på förvaltningsteknisk linje eller liknande.

Departementschefen har i fråga om schemaläggning och övriga i propositionen berörda spörsmål anfört i huvudsak följande.

Enligt den av utredningen utförda *organisationsundersökningen* överstiger årsarbetsmängden för nära nog samtliga berörda rektorskategorier 1 750 timmar. Även om, som många remissinstanser anmärkt, materialet och metoden inte medger alltför preciserade påståenden härvidlag råder dock enighet om att rektorernas arbetsbörda är avsevärt större än vad som kan betecknas som normalt för tjänstemän. Några remissinstanser har visserligen framhållit, att rektorerna i arbetstidshänseende måste jämföras med andra cheftjänstemän, vars normalarbetstid torde avsevärt överstiga 1 750 timmar per år; men även med en sådan jämförelse har dock organisationsundersökningen enligt min mening alldeles klart gett vid handen, att omedelbara åtgärder är nödvändiga för att minska rektorernas arbetsbelastning. Sådana åtgärder ter sig så mycket mer befogade som genomförandet av beslutade och kommande förändringar inom skolväsendet sannolikt kommer att ställa ökade krav på rektorernas arbetsinsatser.

De förslag till åtgärder, som i propositionen redovisats under rubriken *inre rationalisering*, har vid remissbehandlingen i huvudsak mottagits positivt. Dessa förslag måste i största möjliga utsträckning förverkligas i syfte att en effektivare organisation av rektorsexpeditionerna skall åstadkommas. Det är min avsikt att åt skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning uppdraga att med hänsynstagande till remissinstansernas synpunkter på det sätt överstyrelserna finner lämpligt skyndsamt genomföra de föreslagna rationaliseringsåtgärderna. I den mån ett genomförande av förslagen kräver ändringar i skolstadgan eller andra författningar bör överstyrelserna snarast inkomma till Kungl. Maj:t med förslag härom.

I detta sammanhang vill jag vidare, i anslutning till utredningens uttalande, understryka vikten av att alla vederbörandes uppmärksamhet fästes på värdet och betydelsen av ett genomtänkt samarbete mellan rektorsexpeditionerna och de kommunala förvaltningarna.

Beträffande formerna för den *förstärkning med kvalificerad personal vid rektorsexpeditionerna*, som otvivelaktigt krävs, är meningarna mycket delade bland remissinstanserna. Flera av dessa, bland dem skolöverstyrelsen, har bestämt vänt sig mot utredningens uppfattning, att arbetsmängden vid skolenheterna inte skulle motivera heltidsanställda administrativa befattningshavare. Enligt dessa remissinstansers mening skulle en heltidsanställd administrativt utbildad tjänsteman vara en fördelaktigare lösning än den av utredningen föreslagna rektorsassistenten. Remisskritiken tillsammans med det förhållandet, att den typ av skolenheter, som utredningens förslag avser, inom kort kan komma att starkt beröras av gymnasieutredningens och fackskoleutredningens förslag, föranleder mig att nu förorda uppskov med ett mera definitivt och preciserat ställningstagande i den fråga, som blivit den centrala, nämligen om rektors kvalificerade biträde normalt skall ha administrativ eller pedagogisk utbildning. Som jag nyss framhöll, är det emellertid angeläget att verkningfulla åtgärder omedelbart vidtages. Dessa bör följaktligen få provisorisk karaktär och lämpligen få formen av en sådan förstärkning av resurserna för biträdeshjälp enligt nuvarande grunder, att rimliga garantier skapas dels för en tillfredsställande lösning av frågan om vikarier för rektorerna och dels för att arbetet med schemalaggningen kan bedrivas på ett från arbetsfördelningssynpunkt rationellt sätt.

I syfte att finna vägledning för senare mera slutliga ställningstaganden bör också en viss begränsad försöksverksamhet bedrivas på basis av de båda huvudalternativ för kvalificerat biträde åt rektor som kommit att stå mot varandra.

För egen del har jag funnit flera skäl tala för en slutlig lösning enligt alternativet med administrativ befattningshavare på rektorsexpeditionerna. Härvid har — förutom att jag anser att en sådan lösning skulle ge den bästa effekten — den rådande svåra lärarbristen varit av betydelse för min bedömning. Klart är nämligen, att alla åtgärder måste vidtagas för att få till stånd bästa möjliga hushållning med tillgängliga lärarkrafter. Det innebär först och främst att lärarna användes för undervisning och i minsta möjliga mån för andra arbetsuppgifter. Den nämnda försöksverksamheten bör därför få sin tyngdpunkt förlagd till alternativet med en administrativ befattningshavare på rektorsexpeditionerna. Jag skall återkomma till försöksverksamheten, sedan jag först preciserat mitt ställningstagande till en förstärkning enligt nuvarande grunder för organisationen av biträdeshjälpen.

För närvarande har rektor till sitt förfogande ett anslag, uträknat efter vissa normer, för biträdeshjälp på rektorsexpeditionen. Vid skolorna kan anställas sekreterare (vid de tekniska gymnasierna sekreterare eller kamrerare), som regelmässigt är lärare vid skolan, samt biträdespersonal i, med ett undantag, högst lönegrad Ae 11 (kansliskrivare). Anslaget användes även till att arvoda schemaläggare. Sekreterare (kamrerare) erhåller för närvarande ett arvode av högst 3 450 kr. per budgetår. Nedsättning av undervisningsskyldigheten för lärare, som tillika är sekreterare, förekommer inte på annat sätt än att rektor, inom ramen för gällande bestämmelser, kan beakta sekreterargöromålen vid fastställandet av lärarnas undervisningsskyldighet.

Enligt skoladministrativa utredningens förslag skulle anslaget till biträdeshjälp för varje skola uträknas enligt vissa formler, varvid beloppet skulle bli en funktion av antalet elever vid skolenheten. I beräkningsunderlaget skulle emellertid, förutom eleverna vid statliga skolformer, även inräknas eleverna vid ett med gymnasium förenat grundskolans högstadium. Förslaget innebär sålunda i denna del, att staten skulle ange normer beträffande biträdeshjälpen vid en kommunal skolform. Detta betyder ett avsteg från hittills gällande ordning,

enligt vilken kommunerna själva har att svara för administrativ personal och biträdeshjälp vid kommunala skolor, således även vid grundskolor.

Stadsförbundet och Landskommunernas förbund har endast med stor tvekan och med flera reservationer accepterat utredningens förslag i detta avseende. Kommunförbunden motsätter sig principiellt att bindande riktlinjer utfärdas av staten för hur kommunerna skall fullgöra sina skoladministrativa uppgifter. Jag är för egen del inte beredd att i detta sammanhang förorda, att statligt utfärdade normer fastställes rörande biträdeshjälpen vid kommunala skolor. En förstärkning av rektorsexpeditionernas administrativa personal bör alltså bygga på hittillsvarande bidragsunderlag, dvs. antalet under höstterminen inskrivna elever vid statlig realskola och statligt gymnasium vid skolenheten.

Som jag tidigare nämnt, är det angeläget att nu lösa frågan om schemaläggning och vikariat för rektor. Dessa uppgifter bör enligt min mening åläggas sekreteraren. Jag har också betonat, att det är nödvändigt att nu vidtaga åtgärder, som verkligen innebär en avlastning av rektorerna. En första förutsättning härför är att sekreterare med viss grad av säkerhet kan rekryteras. Med hänsyn härtill samt till de nya arbetsuppgifter sekreteraren föreslagits fullgöra föreslår jag, att det nuvarande arvudet av högst 3 450 kr. per budgetår höjes till ett fast årligt arvode enligt följande sammanställning.

Antal elever vid skolenheten	Statliga allmänna gymnasier (ev. i förening med realskola) kr.	Tekniska gymnasier kr.
— 799	6 500	7 500
800—1 099	7 500	7 500
1 100—	8 500	8 500

Sekreterarna fullgör för närvarande i stor utsträckning tilläggstimmar. Med den här föreslagna ordningen torde möjligheterna för sekreterarna att åtaga sig tilläggstimmar bli mycket begränsade. De förut preciserade arvudena har fastställts med hänsyn bl. a. härtill. Det är också angeläget, att rektor verkligen kan disponera sekreterarens arbetstid i erforderlig utsträckning för göromål på rektorsexpeditionen. Endast i undantagsfall, då rektor bedömer det som oundgängligt, bör sekreteraren fullgöra lärartjänstgöring utöver fastställd undervisnings-skyldighet.

Vid bifall till vad jag här förordat skapas enligt min mening väsentligt bättre förutsättningar för rektorerna att erhålla kvalificerat biträde i erforderlig utsträckning.

Med hänsyn till nuvarande och förväntad arbetsbelastning på rektorsexpeditionen bör också en betydande förstärkning av biträdespersonalen på rektorsexpeditionen ske. Då det är önskvärt att rektor i ökad utsträckning skall kunna avlastas administrativa göromål bör bättre möjligheter skapas i fråga om förutsättningarna att anställa biträdespersonal i högre lönegrad än vad nuvarande bestämmelser medger. För närvarande är, med undantag för Stockholms tekniska gymnasium, kansliskrivartjänst i lönegrad Ae 11 den högsta förekommande tjänsten på rektorsexpeditionen. Jag förordar, att möjlighet beredes rektorerna att efter Kungl. Maj:ts bedömande även anställa kontors-skrivare i lönegrad A 13. För bestridande av de kostnader som föranledes härav samt för att även i övrigt öka biträdesresurserna utöver vad som blir möjligt vid fortsatt tillämpning av nu gällande grunder för medelsberäkning förordar jag att 1 300 000 kr. ställes till förfogande för fördelning mellan skolorna. Av

detta belopp bör 1 000 000 kr. fördelas mellan allmänna gymnasier m. m. och 300 000 kr. mellan de tekniska gymnasierna.

Vid fördelningen av den här förordade medelsökningen bör noga beaktas de ökade möjligheter till rationalisering av arbetet på rektorsexpeditionerna genom en lämpligare arbetsfördelning, som öppnas.

Med en förstärkning av biträdeshjälpen på här föreslaget sätt skapas en flexibel organisation, som väl kan anpassas till olika lokala förhållanden.

Jag övergår så till den tidigare antydda försöksverksamheten. Som framgått av vad jag förut sagt, står mot varandra två huvudförslag till organisation av rektorsexpeditionerna, vilka båda bör prövas för att ge erfarenhetsmässigt underlag för en mera långsiktig lösning. Vid de skolor, där dessa organisationsformer prövas, bör den nyssnämnda förstärkningen naturligtvis inte komma till stånd. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att på basis av de nämnda huvudförslagen ange de närmare riktlinjer som skall gälla för försöksverksamheten liksom dess omfattning. Jag har räknat med att den i kostnadshänseende kommer att belöpa sig till ca 250 000 kr.

Den föreslagna försöksverksamheten bör ledas av skolöverstyrelsen och yrkesöverstyrelsen i samråd med statskontoret, och de båda överstyrelserna bör snart förbereda verksamheten, vilken bör inledas med nästa läsårs början. Senast i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1965/66 bör en första redovisning av erfarenheter av verksamheten kunna föreligga jämte förslag till de eventuella åtgärder dessa kan ge anledning till.

Vid urvalet av de skolor, som skall ingå i försöksverksamheten, bör givetvis tillses att skolorna är representativa med hänsyn till de variabler som bedömes relevanta för att ett underlag för en så allsidig bedömning som möjligt skall ernås. Urvalet av skolor bör baseras på frivilligt åtagande av rektorerna.

Kostnaderna för de här föreslagna åtgärderna under nästa budgetår kan beräknas uppgå till sammanlagt ca 1 900 000 kr., vilket belopp fördelar sig med ca 1 450 000 kr. på allmänna gymnasier m. m. och ca 450 000 kr. på tekniska gymnasier.

För nästa budgetår har i statsverkspropositionen (bil. 10, p. 121 och 132) i anslagen till avlöningar för statliga allmänna gymnasier och tekniska gymnasier beräknats 2 100 000 kr. respektive 300 000 kr. Vid bifall till här föreslagna åtgärder torde kostnaderna få bestridas ur dessa anslag.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att omedelbara åtgärder är nödvändiga för att minska de statliga gymnasiektoreernas arbetsbelastning, icke minst med hänsyn till att ökade krav sannolikt kommer att ställas på deras arbetsinsatser. Av stor vikt synes därvid vara att frågorna om schemaläggning och vikariat för rektor bringas till en lösning. Enligt departementschefens mening bör båda dessa uppgifter åläggas sekreteraren. Med hänsyn till de nya arbetsuppgifterna och för att underlätta rekryteringen föreslås sekreteraren få ett höjt arvode, varierande mellan 6 500 och 8 500 kr. allt efter skolenhetens storlek.

I de med anledning av propositionen väckta motionerna har uttalats vissa farhågor för att trots arvodeshöjningen svårigheter skall uppstå för rektorerna att erhålla sekreterare, om schemaläggning och vikariat utan undantag skall åläggas dem. I motionerna I: 691 och II: 845 har därför hemställts, att rektor skall medgivas rätt att använda det föreslagna arvodesbeloppet dels som arvode

åt sekreteraren, dels till bestridande av kostnaderna för schemaläggning, och i motionerna I: 716 och II: 872 har föreslagits att sekreterarens arvode skall ställas till rektors fria förfogande och att schemaläggning och vikariat skall åligga sekreteraren endast där rektor så beslutar.

Enligt vad utskottet under hand inhämtat har det av departementschefen framlagda förslaget godtagits av berörda lärarsammanslutningar. Vid sådant förhållande finner utskottet icke skäl tillstyrka bifall till motionsyrkandena. Utskottet vill i detta sammanhang understryka, dels att de av departementschefen föreslagna åtgärderna avsetts få provisorisk karaktär i avvaktan på de resultat som en av departementschefen förordad försöksverksamhet med antingen administrativt eller pedagogiskt utbildade kvalificerade biträden till rektorerna kan få, dels att utskottet förutsätter att ansvaret för schemaläggningen under alla förhållanden åvilar rektor.

I motionerna I: 210 och II: 236 har bl. a. hemställts om utvidgning av skoladministrativa utredningens direktiv och sammansättning för att en översyn av såväl skolchefernas som de olika skollärdarnas — alltså även inom den obligatoriska skolan — funktioner, behov och arbetsformer skall kunna ske.

Då av utredningens direktiv framgår, att i utredningsuppdraget även ingår uppgiften att utarbeta konkreta förslag för att förbättra arbetssituationen för rektorerna inom det obligatoriska skolväsendet, synes yrkandet i sistnämnda båda motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Mot vad departementschefen i övrigt anført om den inre rationaliseringen och om förstärkning med kvalificerad personal på rektorsexpeditionerna samt om försöksverksamhet och medelsanvisning har utskottet icke någon erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 691 och II: 845 icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 716 och II: 872 icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må godkänna av departementschefen förordade grunder för förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid av departementschefen angivna skolor;

IV. att motionerna I: 210 och II: 236, såvitt nu är i fråga, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

2:o) **Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (punkt 121, s. 222—232 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1963) föreslagit riksdagen att dels besluta, att samrealskolorna i Klippan, Kramfors, Ljungby, Nybro och Ronneby fr. o. m. budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämmer; och skall ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en

årskurs per år, till dess gymnasierna är i sin helhet färdigbildade, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranledes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen föreslagen avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 253 320 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förcheft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Augustsson m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson i Appuna m. fl.* (II: 143), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte besluta att, jämte de till förstatligande läsåret 1963/64 föreslagna gymnasierna, även måtte upptagas Mjölby kommunala gymnasium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin m. fl.* (I: 128) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.* (II: 140), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att kommunala gymnasiet i Vilhelmina förstatligas fr. o. m. den 1 juli 1963;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.* (II: 257), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att existerande kommunala gymnasier i sin helhet må förstatligas fr. o. m. den 1 juli 1964;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 256), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte uttala att fr. o. m. budgetåret 1964/65 gymnasierna av undantagsform i Ström, Vilhelmina och Ljusdal bör förstatligas samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga för förstatligandet erforderliga åtgärder;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 258), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte, med bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande av särskilda tjänster som lärarbiträden, besluta att medel för detta ändamål skall utgå vid grundskolans högstadium, realskolor och kommunala flickskolor med 8 kr. för varje den 15 september närvarande elev och vid gymnasier med dels ett fast belopp om 5 000 kr. per gymnasieskola, dels ett rörligt belopp om 8 kr. per varje den 15 september närvarande elev, och som följd härav till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 090 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 255 410 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 322) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 249), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte,

med bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande av särskilda tjänster för lärarbiträden medge att statsmedel må utgå vid grundskolans högstadium, realskolor och kommunala flickskolor med 8 kr. för varje den 15 september närvarande elev och vid gymnasier med dels ett fast belopp om 5 000 kr. per gymnasieskola, dels ett rörligt belopp om 8 kr. för varje den 15 september närvarande elev, och som följd härav till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under 8:e huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 090 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 255 410 000 kr.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 104, I: 128, II: 257, II: 256, II: 258 och II: 249.

För huvudpunkterna i Kungl. Maj:ts förslag — som för nästa budgetår innebär dels ändrad anslagsrubrik, dels ock en sammanlagd anslagshöjning med 23 168 000 kr., varav ca 19 000 000 kr. utgöres av automatiska anslagsökningar — torde få lämnas följande redogörelse.

Förstatligande av gymnasier. Utbyggnaden av den statliga gymnasieorganisationen genom förstatligande av kommunala gymnasier har hittills omfattat 47 gymnasier. För nästa budgetår föreslår Kungl. Maj:t förstatligande av fem kommunala gymnasier, nämligen i Kramfors, Klippan, Ljungby, Nybro och Ronneby.

Lärartjänster m. m. Kungl. Maj:ts förslag innebär huvudsakligen följande:

- 1) inrättande av en statlig rektorstjänst i lönegrad Bp 1 vid vart och ett av de till förstatligande föreslagna kommunala gymnasierna,
- 2) inrättande av en rektorstjänst i lönegrad Bp 1 vid försöksgymnasiet i Nacka,
- 3) inrättande av 133 nya ordinarie lektorstjänster,
- 4) indragning av 233 ordinarie adjunkts- eller ämneslära­rinnetjänster,
- 5) inrättande av 5 extra ordinarie lektorstjänster vid skolorna för vuxna,
- 6) inrättande av en extra ordinarie adjunktstjänst vid skolan för vuxna i Härnösand och 4 extra ordinarie adjunktstjänster vid tekniska linjen av allmänna gymnasiet i Södertälje,
- 7) ökning av antalet extra ordinarie lektorstjänster i Ae 25 (utbytestjänster) från 50 till 60,
- 8) ökning av antalet extra ordinarie adjunktstjänster (utbytestjänster) från 50 till 150,
- 9) indragning av 6 ordinarie tjänster som lärare i trä- och metallslöjd och en ordinarie tjänst som lärare i textilslöjd,
- 10) automatisk minskning av antalet veckotimmar i övningsämnen,
- 11) uppräknig av ersättning till arvodesanställda kuratorer och kuratorspraktikanter,
- 12) ökad medelsanvisning till frivillig undervisning i maskinskrivning.

Anordnande av teknisk gren av reallinjen. Kungl. Maj:t föreslår en utvidgning av försöksverksamheten med teknisk gren på reallinjen till ytterligare ett tiotal orter.

I avvaktan på särskild proposition angående utbyggnad av lärarutbildningen beräknar departementschefen för arvoden åt handledare m. fl. vid den praktiska

lärarutbildningen ett preliminärt belopp av 1 025 000 kr. under förevarande anslag.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i övrigt bl. a. följande.

Vid innevarande budgetårs ingång befintliga, helt *kommunala* tre- och fyra-åriga *gymnasier* och dessas tillkomstår framgår av följande sammanställning.

Kramfors	1958	Sollentuna	1960
Göteborg: Östra realskolan ¹ ...	1958	Täby	1960
Klippan	1958	Göteborg: Burgårdens samreal-	
Ljungby	1958	skola ¹	1960
Malmö: Johannes samrealskola ¹	1958	Stockholm: Vällingby (Vasa	
Nybro	1958	realskola ¹)	1960
Ronneby	1958	Hagfors	1961
Falkenberg	1959	Ljusdal	1961
Norrtälje	1959	Norrköping	1961
Ulricehamn	1959	Ström	1961
Mjölby	1959	Torsby	1961
Finspång	1959	Vilhelmina	1961
Lindesberg	1959	Gislaved	1962
Stockholm: Bandhagen ¹	1959	Göteborg: Munkebäcksskolan	1962
Stockholm: musikgymnasiet		Mölnadal	1962
(Adolf Fredriks skola ¹)	1959	Västerås	1962

Skolöverstyrelsen hade bl. a. framlagt förslag om arvodesanställning av personal för institutionsarbete, skrivhjälp åt lärare m. m. och därvid anförde i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen har genom särskilt tillkallad sakkunnig verkställt utredning om hur lärarna skall kunna frigöras från icke kvalificerade uppgifter, så att de mera effektivt kan inrikta sig på väsentliga pedagogiska uppgifter.

Utredningen ådagalägger, att lärare i betydande omfattning använts för göromål, som lika väl eller bättre kan utföras av personal med andra kvalifikationer och till lägre kostnader för statsverket.

Till skolans institutioner och till dess bibliotek behövs dels arbetskraft för vissa förhållandevis kvalificerade uppgifter, som materielltillverkning, reparationer o. d., dels för mindre kvalificerade uppgifter som återställande av materielen efter laborationer, diskning m. m. Dessutom behöver lärarna skrivhjälp. Aktiv pedagogik innebär, att lärarna själva i stor utsträckning utarbetar undervisningsmaterial för undervisningen och inte enbart håller sig till läroböcker eller på annat sätt färdigställd materiel. Skolornas rektorsexpeditioner kan i mycket liten utsträckning hjälpa lärarna härvidlag.

Överstyrelsen finner, att man för de här nämnda sysslorna i första hand bör lita till arvodesanställd personal. Vid ett fåtal större skolor torde finnas utrymme för en eller flera heltidsanställda personer.

Överstyrelsen föreslår, att medel för ifrågavarande ändamål vid grundskolans

¹ Fyraårigt.

högstadium, realskolor och kommunala flickskolor skall utgå med 8 kr. för varje den 15 september närvarande elev.

För gymnasier bör utgå ett fast belopp av 5 000 kr. per gymnasieskola samt ett rörligt belopp av 8 kr. för varje den 15 september närvarande elev.

Kostnaderna under detta anslag för ifrågavarande ändamål beräknar överstyrelsen till ca 2 090 000 kr.

De föreslagna åtgärderna innebär, att lärarna avlastas en rad rutinarbeten och därigenom får större möjlighet att koncentrera sig på de viktigare arbetsuppgifterna. Åtgärderna bör därför icke förknippas med någon ökning av lärarnas undervisningsskyldighet.

Departementschefen förklarade sig vid avvägningen mellan olika medelsbehov icke ha funnit utrymme för genomförande av detta förslag.

Utskottet. Med anledning av de till förevarande punkt knutna motionerna får utskottet anföra följande.

I motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, har hemställts att såsom skolöverstyrelsen föreslagit bidrag av statsmedel skall utgå enligt vissa grunder för inrättande av särskilda tjänster för lärarbiträden.

Enligt utskottets mening bör alla åtgärder vidtagas för att få till stånd bästa möjliga hushållning med tillgängliga lärarkrafter. Den rådande lärarbristen gör det nödvändigt att lärarna först och främst användes för direkt undervisning. Emellertid synes i nuvarande situation enighet icke råda, på vilket sätt lärarna lämpligast skall kunna frigöras från sina icke kvalificerade uppgifter för att mera effektivt kunna inrikta sig på de väsentliga pedagogiska uppgifterna. Utskottet är därför icke berett tillstyrka bifall till yrkandena i motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, men utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer denna fråga och skyndsamt framlägger ett förslag till lösning. Utskottet förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.

I motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140 har framlagts förslag om förstatligande av de kommunala gymnasierna i Mjölby och Vilhelmina fr. o. m. den 1 juli 1963. Vidare har i motionerna I: 194 och II: 257 bl. a. hemställts om förstatligande av samtliga kommunala gymnasier i sin helhet fr. o. m. den 1 juli 1964, varjämte i motionerna I: 224 och II: 256 föreslagits att principbeslut skulle fattas om förstatligande av de kommunala gymnasierna i Ström, Ljusdal och Vilhelmina fr. o. m. budgetåret 1964/65.

Med den praxis som utbildats beträffande statsbidragsgivningen till och förstatligandet av treåriga kommunala gymnasier ankommer det på den kommun, där gymnasium finnes inrättat, att helt bestrida kostnaderna under de första fyra åren. Fr. o. m. det femte verksamhetsåret utgår statsbidrag successivt för en årskurs per läsår, och fr. o. m. det sjätte verksamhetsåret påbörjas det successiva förstatligandet. Värdkommunen äger att från främmande clevers hemkommuner

uttaga en i princip på nettokostnaderna grundad ersättning per elev. För kommun som sänder elever till kommunala gymnasier blir denna ersättning mycket stor jämförd med den ersättning som blir aktuell, om eleverna kan sändas till statliga gymnasier.

Med hänsyn till de ekonomiska svårigheter som nuvarande system innebär både för den kommun som är huvudman för ett kommunalt gymnasium, och de kommuner, vilka tillhör ett kommunalt gymnasiums elevområde, anser utskottet det vara synnerligen önskvärt, att förstatligandet av de kommunala gymnasierna forceras. Utskottet är dock icke berett att såsom i motionerna I: 194 och II: 257 påyrkats tillstyrka förstatligande av samtliga kommunala gymnasier i sin helhet fr. o. m. den 1 juli 1964. En sådan åtgärd skulle säkerligen medföra orättvisor, om än av annan art än de nu förefintliga, och medföra en kostnadsökning för budgetåret 1964/65 av mycket stor omfattning. Däremot finner utskottet skäligt att i anledning av motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140 föreslå, att utöver de fem kommunala gymnasier, för vilka enligt Kungl. Maj:ts förslag förstatligande skall påbörjas tidigast budgetåret 1963/64, ytterligare fem kommunala gymnasier successivt förstatligas från samma tidpunkt. Avgörande vid utväljandet av dessa kommunala gymnasier bör vara såväl värdkommunens som övriga till elevområdet hörande kommuners ekonomiska förhållanden.

Den till följd av utskottets förslag erforderliga anslagshöjningen uppskattar utskottet till 790 000 kr. för avlöningar och 55 000 kr. för omkostnader.

I avvaktan på utväljandet av nyssnämnda fem gymnasier finner utskottet icke skäl tillstyrka bifall till yrkandet i motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu är i fråga.

Vad departementschefen i övrigt under här ifrågavarande punkt framhållit och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Såsom framgår av vad under punkten 1 i detta utlåtande anförts har departementschefen i propositionen nr 112 i stället för den tidigare beräknade merkostnaden av 2 100 000 kr. för förbättring av läroverksrektorernas arbetssituation räknat med en kostnad av 1 450 000 kr. för de statliga allmänna gymnasierna. Utskottet, som tillstyrkt bifall till förslaget i nyssnämnda proposition, finner att anslaget till följd härav kan minskas med 650 000 kr. jämfört med Kungl. Maj:ts förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu är i fråga, icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 194 och II: 257 icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140,

a) besluta att de kommunala gymnasierna i Klippan, Kramfors, Ljungby, Nybro och Ronneby samt ytterligare fem kommunala gymnasier fr. o. m. budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämmer; och skall ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en årskurs per år, till dess gymnasierna är i sin helhet färdigbildade;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranledes av vad utskottet förordat;

c) godkänna följande avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

A v l ö n i n g s s t a t

U t g i f t e r

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	115 060 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 760 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	60 445 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	69 770 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	3 462 600
Summa kr.	253 497 600

S ä r s k i l d a u p p b ö r d s m e d e l

Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600
Nettoutgift kr.	253 460 000

IV. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, samtliga motioner såvitt de avser medelstilleddningen till lärarbiträden, till *Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 253 460 000 kr.;

V. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande lärarbiträden.

3:o) **Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader.** Kungl. Maj:t har (punkt 122, s. 232—235) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 16 010 000 kr., vilket innebär dels ändrad anslagsrubrik, dels ock en anslagshöjning med 1 527 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Widén* (I: 210) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 236), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte under anslaget Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader anvisa 6 000 000 kr.

Beträffande motiveringen för motionsyrkandet torde få hänvisas till motionen I: 210.

Kungl. Maj:ts förslag innebär — utöver automatiska anslagsförändringar — att det per elev utgående beloppet till bibliotek och materiel höjes med 2 kr. per elev och läsår och att medelsbehovet under anslagsposten till kursavgifter för främmande kurser m. m. vid kompletteringsgymnasiet i Stockholm minskas med 200 000 kr., då statligt stöd utgår till kvällsgymnasier för vuxna.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts här ifrågakarande förslag.

Med anledning av yrkandet i motionerna I: 210 och II: 236, såvitt nu är i fråga, får utskottet framhålla, att motionsyrkandet är avhängigt av i propositionen nr 112 angående förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid statliga gymnasier m. m. behandlade frågor. Då medel för genomförande av de i propositionen framlagda förslagen beräknats under de statliga allmänna och tekniska gymnasiernas aylöningsanslag, avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionerna I: 210 och II: 236 avseende förevarande omkostnadsanslag.

Det av utskottet under punkt 2 redovisade förslaget om förstatligande av ytterligare fem kommunala gymnasier kommer att medföra ett ökat anslagsbehov under förevarande punkt, som av utskottet uppskattas till 55 000 kr. Utskottet tillstyrker därför motsvarande höjning av anslaget utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 210 och II: 236, såvitt nu är i fråga, till *Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 16 065 000 kr.

4:o) **Tekniska gymnasier: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 132, s. 250—265) föreslagit riksdagen att dels besluta, att i Göteborg, Karlskoga, Motala, Sundsvall och Umeå landskommun skall, beträffande Göteborg, Karlskoga och

Motala fr. o. m. budgetåret 1963/64 samt beträffande Sundsvall och Umeå fr. o. m. budgetåret 1964/65 eller de senare tidpunkter Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas nya tekniska gymnasier, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de tekniska gymnasierna, som föranledes av vad departementschefen förordat, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder mot lärarbristen vid de tekniska gymnasierna i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de tekniska gymnasierna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Tekniska gymnasier: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 36 650 000 kr.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i huvudsak följande:

- 1) inrättande av tekniska gymnasier i Göteborg, Karlskoga och Motala fr. o. m. budgetåret 1963/64;
- 2) inrättande av tekniska gymnasier i Sundsvall och Umeå landskommun fr. o. m. budgetåret 1964/65;
- 3) beräkning av medel för kurser i studieteknik, vidgning av organisationen i årskurs 2, anordnande av undervisningsprov för vinnande av lektorsbehörighet samt inrättande av särskilda timläraryrken för vissa timlärare, sammanlagt 375 000 kr.;
- 4) inrättande av utbytestjänster vid de tekniska gymnasierna;
- 5) inrättande av en ny rektorstjänst i Bp 1 vid vardera av de föreslagna nya tekniska gymnasierna;
- 6) inrättande av 100 nya lektorstjänster, 104 nya adjunktstjänster i högst Ae 23;
- 7) ordinariesättning av 12 adjunktstjänster i Ae 23;
- 8) omrubricering av en kassörstjänst i Ae 13 till kontorsskrivartjänst samt inrättande av en tjänst som laboratoriebiträde i högst Ae 9 och en kanslibitträdestjänst i Ae 7;
- 9) inrättande av 15 nya tjänster som institutionstekniker i Ae 9;
- 10) inrättande av vaktmästartjänst i Ae 8 vid vart och ett av de nya gymnasierna;
- 11) ökade kostnader för timlärare.

Sammanlagt innebär Kungl. Maj:ts förslag, jämte automatiska utgiftsförändringar, en kostnadsökning med 9 730 000 kr. För åtgärder till förbättring av rektorernas arbetssituation har däri inräknats 300 000 kr. i avvaktan på särskild proposition i ämnet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

I propositionen nr 112 angående förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid statliga gymnasier m. m. har departementschefen beräknat kostnaderna för de föreslagna åtgärderna till ca 450 000 kr. för de tekniska gymnasiernas del mot tidigare beräknade 300 000 kr. Då dessa kostnader avses skola

bestridas från de tekniska gymnasiernas avlöningsanslag och då utskottet, såsom framgår av vad utskottet under punkten 1 anført, icke har något att erinra mot denna medelsberäkning, synes anslaget böra höjas med 150 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit under här ifrågavarande punkt.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må

1. besluta att i Göteborg, Karlskoga, Motala, Sundsvall och Umeå landskommun skall, beträffande Göteborg, Karlskoga och Motala fr. o. m. budgetåret 1963/64 samt beträffande Sundsvall och Umeå landskommun fr. o. m. budgetåret 1964/65 eller de senare tidpunkter Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas nya tekniska gymnasier;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de tekniska gymnasierna, som föranledes av vad departementschefen förorddat;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder mot lärarbristen vid de tekniska gymnasierna i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anført;

4. godkänna följande avlöningsstat för de tekniska gymnasierna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64.

A v l ö n i n g s s t a t

Utgifter

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	14 930 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	435 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	12 113 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	8 823 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	548 500
<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> Summa kr.	<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> 36 850 300

Särskilda uppbördsmedel

Hyror och hyresersättningar m. m.	50 300
<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	<hr style="width: 20%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>
Nettoutgift kr.	36 800 000

5. till *Tekniska gymnasier: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 36 800 000 kr.

5:o) **Statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna.** I propositionen nr 1 har chefen för ecklesiastikdepartementet (bilaga 10, punkt 125) beräknat en sammanlagd merkostnad av 750 000 kr. till statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna och 10 000 kr. till bidrag till Örebro aftonskola.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 97, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1963, föreslagit riksdagen att dels besluta att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna skall utgå i enlighet med av departementschefen förordade grunder, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordras för genomförande av de av departementschefen förordade åtgärderna.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 833), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte medgiva att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna utgår med 112 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner enligt gällande timtaxa jämte fortlöpande pensionsavgifter och — i förekommande fall — kostnader för brevscoleundervisning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson* (I: 679) och den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Mattsson* (II: 832), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna må utgå med 112 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner enligt gällande timtaxa jämte fortlöpande pensionsavgifter samt i förekommande fall kostnader för brevscoleundervisning.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 833 och II: 832.

I anslutning till betänkandet »Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet» (SOU 1962: 5) framlägges i propositionen nr 97 förslag om statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna. Bidrag förutsättes i första hand kunna utgå till kommun men under vissa förutsättningar även till studieförbund som huvudman. Bidrag föreslås utgå med 79 % av ett bidragsunderlag, utgörande verkliga kostnader för ersättning till föreståndare och lärare. Som villkor för statsbidrag till kommun föreslås skola gälla att undervisningen blir avgiftsfri. Kostnaderna för verksamheten, bortsett från utgifter för studiehjälp, har för nästa budgetår beräknats till 760 000 kr.

För innehållet i propositionen torde i övrigt få hänvisas till denna. Beträffande statsbidragets utformning torde dock en närmare redovisning böra lämnas.

Vuxenutbildningsdelegationens överväganden i ovannämnda betänkande utmynnar i att allmänbildande, teknisk och merkantil kvällsgymnasicundervisning bör likställas i statsbidragshänseende och att statsbidrag bör utgå med 100 % av kostnaderna för lärarlöner och fortlöpande pensionsavgifter. Därutöver föreslås bidrag utgå till täckande av kvällsgymnasiernas administrationskostnader, vilka av delegationen beräknas till drygt 10 % av de totala kostnaderna, exklusive lokalkostnader. Delegationen har vid beräkningen av administrationskostnaderna tagit hänsyn till att det vid varje kvällsgymnasium för närvarande finnes en studierektor eller kursföreståndare, som för sitt uppdrag erhåller visst arvode. Delegationen utgår ifrån att sådan ledning även i framtiden kommer att erfordras. Med hänsyn till de betydelsefulla, bl. a. studierådgivande uppgifter, som kommer att åvila kursföreståndaren, anser delegationen kostnaderna för föreståndarens avlöning vid statsbidragsberättigat kvällsgymnasium böra i princip bestridas med statsmedel.

Delegationen föreslår, att *statsbidraget*, inklusive bidrag till administrationskostnader, bör utgå med 112 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner enligt gällande timtaxa jämte fortlöpande pensionsavgifter. Det framhålles, att undervisningen vid kvällsgymnasierna för närvarande ombesörjes av timplärare och att detta förhållande torde komma att bestå under det förestående utbyggnadsskedet.

Vid remissbehandlingen har samtliga remissinstanser utom *riksrevisionsverket* uttalat sig för statsbidrag med minst 112 % av bidragsunderlaget. Riksrevisionsverket framhåller det kommunala intresset av att bereda kommunens vuxna invånare tillgång till vidgade utbildningsmöjligheter och tillstyrker, att det för högre kommunala skolor gällande statsbidragssystemet tillämpas för bidragsberättigade kommunala kvällsgymnasier.

Departementschefen har i fråga om statsbidragets utformning anfört följande.

Vid övervägandet av *statsbidragsfrågan* har jag funnit mig böra förorda, att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för kvällsgymnasier enligt samma procentsats som gäller i fråga om bidrag till högre kommunala skolor, dvs. 79 % av ett på visst sätt bestämt bidragsunderlag.

Statsbidrag bör beräknas på ett bidragsunderlag, omfattande kostnaderna för löner till föreståndare och lärare vid kvällsgymnasium. Om det vid upprättandet av kvällsgymnasium eller anordnandet av kurs i enstaka ämne visar sig nödvändigt eller med hänsyn till kostnadssynpunkter m. m. lämpligt att begränsa den muntliga undervisningen och delvis ersätta denna med korrespondensundervisning, bör kostnaden för korrespondensundervisningen kunna inräknas i bidragsunderlaget. Härigenom skapas bättre förutsättningar för den synnerligen önskvärda geografiska spridningen av studiemöjligheterna.

Därutöver har departementschefen i huvudsak anfört följande.

Vuxenutbildningsdelegationen framhåller, att en väsentlig och skyndsam utbyggnad av vuxenutbildningen på gymnasiestadiet bör eftersträvas, särskilt i vad gäller teknisk och merkantil utbildning. Vad delegationen härmed åsyftar torde vara, dels att befintliga kvällsgymnasier bör vidmakthållas och vidareutvecklas, dels att nya kvällsgymnasier omfattande även tekniska och merkantila utbildningslinjer bör upprättas. Jag ansluter mig helt till delegationens uppfattning härvidlag och finner det därför angeläget, att det genom statliga stödåtgärder skapas ett starkare ekonomiskt underlag för den fortsatta utvecklingen av den ifrågavarande utbildningsformen. Särskilt bör eftersträvas att vidga möjligheterna till studier vid tekniska och merkantila kvällsgymnasier samt att uppnå en jämnare geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna, framför allt med hänsyn till Norrlands behov. Ett viktigt principiellt önskemål att beakta vid utformningen av ett statligt stöd bör vara, att det kommer alla kvällsgymnasieelever till del i lika mån, inte bara inom ett och samma kvällsgymnasium utan oavsett om de studerar vid stora, väletablerade kvällsgymnasier i de större städerna eller vid kvällsgymnasier av ringa omfattning på mindre orter.

För den tekniska utformningen av det statliga stödet gäller det att finna former, som är lämpligt avpassade såväl till de större, fast etablerade kvällsgymnasiernas ställning och behov som till de behov, som representeras av mindre, respektive ännu ej upprättade kvällsgymnasier, vilkas utveckling det är önskvärt att främja.

Vad beträffar de befintliga, under nuvarande betingelser någorlunda väl konsoliderade kvällsgymnasierna kan förutsättas, att ett statligt stöd i form av årligt driftbidrag säkerställer verksamhetens bestånd och skapar förutsättningar för en utvidgning av denna. Beträffande dylikt kvällsgymnasium bör det ankomma på Kungl. Maj:t att på därom gjord ansökning fatta beslut i statsbidragsfrågan. Det torde vara lämpligt, att dylikt beslut avser en viss tidsperiod, vilken bör utlöpa och avlösas av en ny period vid en för alla ifrågavarande kvällsgymnasier gemensam tidpunkt. Härigenom underlättas en återkommande, samlad kontroll och bedömning av utvecklingen.

Möjligheten att komma i åtnjutande av ett statligt stöd blir naturligtvis av särskilt stor betydelse, då det är fråga om att upprätta ett nytt kvällsgymnasium liksom då det gäller att vidmakthålla och vidareutveckla en i begränsad omfattning driven kvällsgymnasieverksamhet. Såväl huvudmännens vilja och förmåga att starta och driva ett kvällsgymnasium som de presumtiva elevernas benägenhet att söka sig till ett sådant gymnasium måste genom ett dylikt stöd komma att påverkas i positiv riktning.

Viktigt är att stödet sättes in på ett tidigt stadium, eljest kan det förutsättas att kvällsgymnasier inte kommer att upprättas på åtskilliga orter, där en sådan åtgärd med hänsyn till hittillsvarande brist på utbildningsmöjligheter vore särskilt angelägen. Det bör å andra sidan observeras, att man inte genom ett statligt stöd kan skapa, vidmakthålla och utvidga ett kvällsgymnasium, om de naturliga förutsättningarna härför är otillräckliga. Det anförda talar emot att de här berörda kvällsgymnasierna förklaras statsbidragsberättigade i samma ordning som de fast etablerade gymnasierna. I stället bör man eftersträva att finna en bidragsform, som är anpassad till verksamhetens oprövade och begränsade karaktär. Därvidlag erbjuder ett stöd i ungefär den form som hittills lämnats via statens kompletteringsgymnasium en lämplig utgångspunkt. Det

borde sålunda ankomma på överstyrelserna att medverka vid anordnandet av kvällsgymnasiekurser för vuxna och att, efter prövning av förutsättningarna för verksamheten från fall till fall, medgiva bidrag till dylika kurser, uppgående till 79 % av de bidragsgrundade kostnaderna. Till skillnad från vad som för närvarande gäller beträffande verksamheten vid kompletteringsgymnasiet borde alltså de enskilda eleverna inte särskilt antagas såsom elever utan *kurserna* borde godkännas för statsbidrag av skolöverstyrelsen och stå under dess tillsyn. Om denna form av kvällsgymnasieverksamhet på någon ort utvecklades och stabiliserades, borde detta efter något eller några års goda erfarenheter föranleda ansökning till Kungl. Maj:t om upprättande av ett självständigt, statsbidragsberättigat kvällsgymnasium.

De båda överstyrelserna bör ingående överväga denna tankegång och inkomma med synpunkter och förslag rörande dess förverkligande.

I fråga om *huvudmannaskap* har delegationen föreslagit, att endast kommun skall kunna vara huvudman för kvällsgymnasium, till vilket statsbidrag utgår. Samtidigt har från delegationens sida starkt understrukits, att ett samarbete mellan studieförbund, som redan har en samlad erfarenhet av kvällsgymnasieundervisning, bör komma till stånd, och att det direkta handhavandet av verksamheten skall kunna överlåtas på studieförbund, förutsatt att det formella huvudmannaskapet ligger hos kommun. Den principiella motiveringen för delegationens inställning på denna punkt ansluter jag mig till. Liksom delegationen finner jag det således riktigt och angeläget, att kommunerna känner ett ansvar för vuxenutbildning även i den ifrågavarande formen och ställer sina resurser till förfogande för dess utveckling. Endast under denna förutsättning torde det bli möjligt att skapa en kvällsgymnasieorganisation av erforderlig omfattning och stabilitet. Jag finner det också mycket angeläget om än inte oeftergivligt, att kvällsgymnasieundervisningen kan göras avgiftsfri, vilket också det torde förutsätta ett kommunalt huvudmannaskap. Jag återkommer strax till frågan om avgiftsfriheten.

Ehuru jag alltså delar delegationens principiella inställning i huvudmannafrågan, finner jag det av praktiska skäl motiverat att förorda en viss modifikation av delegationens förslag. Med hänsyn till den positiva inställning till vissa studieförbunds insatser för kvällsgymnasieundervisningens utveckling, som delegationen deklarerar och som jag delar, anser jag att studieförbund inte bör utestängas från möjligheten att fungera som statsbidragsberättigad huvudman för kvällsgymnasium. Jag tänker då på de fall, då studieförbund redan drivit upp en verksamhet, som helt naturligt skulle bli statsbidragsberättigad enligt delegationens förslag, därest kommun inträdde som huvudman.

Utgångspunkterna för mig, när det gäller förutsättningarna för att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för kvällsgymnasierna är följande. Bidrag skall i första hand utgå till kommun. Villkor för statsbidrag till kommun skall vara att undervisningen är avgiftsfri. Statsbidrag kan endast utgå till en huvudman på samma ort, således inte till konkurrerande gymnasier. Beslut om statsbidrag skall fattas av Kungl. Maj:t på grundval av en kommunens framställning, som innehåller redogörelse för kvällsgymnasieförhållandena på orten och i förekommande fall för överläggningar och eventuella överenskommelser med studieorganisation, som där driver kvällsgymnasium. I fall, då kommun i enlighet med delegationens förslag avser att fungera som huvudman men överlåta den direkta verksamheten till studieförbund, bör redogörelse lämnas för hur denna anord-

ning avses fungera. Liksom delegationen finner jag det värdefullt om sådan samverkan kan komma till stånd.

Jag kommer så till det fall, då studieförbund bör kunna inträda som huvudman och således erhålla statsbidrag. Förutsättningen härför bör enligt min mening vara, att kommun och ett studieförbund gemensamt kommer till den uppfattningen, att kvällsgymnasium lämpligen bör drivas av studieförbundet samt att kommunen därvid åtager sig att ställa resurser till förfogande i sådan utsträckning, att kvällsgymnasiet även i studieförbundets regi kan drivas utan kostnad för eleverna eller i varje fall med låga elevavgifter. Jag räknar med denna verksamhetsform i sådana fall, där studieförbund redan hunnit etablera och med framgång driva ett kvällsgymnasium.

Vad delegationen uttalat beträffande inträdeskrav, kurs- och timplaner samt examination ansluter jag mig i huvudsak till. Jag vill framhålla som särskilt angeläget, att undervisningsplanerna utformas med beaktande av kvällsgymnasieelevernas behov av studiehjälper och studierådgivning. Denna verksamhet är av stor betydelse för studiernas inriktning, uppläggning och effektivitet. Kvällsgymnasiernas undervisning måste även inrymma erforderlig förberedande undervisning på förgymnasial nivå.

Vad frågan om studiehjälp beträffar vill jag erinra om att beslut rörande även nu aktuella kategorier studerande fattades vid förra årets riksdag.

Delegationen har föreslagit, att de allmänbildande kvällsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Örebro, vilka står under skolöverstyrelsens tillsyn, förklaras statsbidragsberättigade i en första omgång. Därjämte har föreslagits att några tekniska respektive merkantila kvällsgymnasier samtidigt förklaras berättigade till statsbidrag. Jag har ingen erinran häremot och förutsätter, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att på därom gjorda ansökningar av det slag jag tidigare angivit pröva denna fråga.

I fråga om kompletteringsgymnasiets ställning och funktion kan jag i allt väsentligt ansluta mig till vad delegationen anfört. Jag räknar inte med några nämnvärda omedelbara förändringar i fråga om gymnasiet verksamhet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att beträffande detta gymnasium utfärda de nya bestämmelser, som visar sig behövliga för kompletteringsgymnasiets fortsatta verksamhet. Vid övervägande av de förslag i detta hänseende, som skolöverstyrelsen bör ingiva, bör överstyrelsen beakta vad jag nyss anfört rörande eventuellt andra former för delar av den verksamhet som kompletteringsgymnasiet nu bedriver.

Kostnaderna för statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna har jag i årets statsverksproposition (bil. 10, p. 125) för budgetåret 1963/64 beräknat till 760 000 kr., vilket belopp upptagits under förslagsanslaget Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.

För kursavgifter för främmande kurser m. m. vid kompletteringsgymnasiet har jag för nästa budgetår räknat med en kostnadsminskning av 200 000 kr., vilken beaktats vid beräkningen av medelsbehovet under förslagsanslaget Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader i årets statsverksproposition (bil. 10, p. 122).

Vid bifall till av mig framlagda förslag om statsbidrag till kostnaderna för kvällsgymnasier för vuxna torde kostnaderna härför få bestridas ur nyssnämnda anslag till bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.

Utskottet delar de sakkunnigas och departementschefens uppfattning, att en väsentlig och skyndsamt utbyggnad av vuxenutbildningen på gymnasiestadiet

bör eftersträvas, särskilt vad gäller teknisk och merkantil utbildning. Önskvärt är också att en jämnare geografisk spridning, framför allt med hänsyn till Norrlands behov, kommer till stånd.

För att skapa ett starkare ekonomiskt underlag för verksamhetens fortsatta utveckling framlägges i propositionen förslag om statliga stödåtgärder. Enligt vad departementschefen förordat skall statsbidrag kunna utgå till kostnaderna för kvällsgymnasier enligt samma procentsats som gäller för bidrag till högre kommunala skolor, dvs. med 79 % av ett på visst sätt bestämt bidragsunderlag. Detta avses omfatta kostnaderna för löner till föreståndare och lärare vid kvällsgymnasium samt kostnader för korrespondensundervisning, om sådan visar sig nödvändig eller lämplig.

I motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 har framförts vuxenutbildningsdelegationens förslag, att statsbidrag skall utgå med 112 % av faktiskt utbetalade lärarlöner jämte fortlöpande pensionsavgifter. Därutöver skall enligt motionsyrkandena, såsom departementschefen förordat, även förekommande kostnader för korrespondensundervisning inräknas i bidragsunderlaget.

Då principiellt kommun skall vara huvudman för kvällsgymnasium, finner utskottet det lämpligt att statsbidrag utgår i samma omfattning som till högre kommunal skola. Utskottet anser sig således icke böra tillstyrka bifall till motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 i vad de avser bidragsgrunder.

Elev vid statsunderstött kvällsgymnasium för vuxna avses kunna få dels s. k. särskilt stipendium, dels lån och stipendium enligt studiehjälpsreglementet. Utskottet har ingen erinran häremot.

Vad departementschefen i övrigt framhållit och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag även som med avslag å motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) besluta att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna skall utgå i enlighet med av departementschefen förordade grunder;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordras för genomförandet av de av departementschefen förordade grunderna.

6:o) **Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (punkt 125, s. 239 och 240) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 270 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson*

i Norrköping m. fl. (II: 83), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att ett korrespondensgymnasium må inrättas i Valdemarsvik fr. o. m. höstterminen 1963, organiserat efter samma principer och föreskrifter som gäller för de tidigare inrättade, statsunderstödda korrespondensgymnasierna (Torsås, Undersåker och Jokkmokk), samt att riksdagen för ändamålet måtte anvisa ett förslagsanslag, som för läsåret 1963/64 upptages till maximalt 80 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 256), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att statsbidrag till de tre kommunala gymnasierna i Ström, Vilhelmina och Ljusdal måtte beviljas redan för budgetåret 1963/64 och att förslagsanslaget under rubriken Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. höjes med 180 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 833), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 97 måtte till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson* (I: 679) och den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Mattsson* (II: 832), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 230 000 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 2 500 000 kr.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 83, II: 256, II: 833 och II: 832.

Kungl. Maj:ts förslag, som medför en anslagshöjning med 1 060 000 kr., innebär utöver automatiska anslagsförändringar inrättande av ett korrespondensgymnasium i Sveg, för vilket statsbidrag för budgetåret 1963/64 beräknats till ett belopp av 80 000 kr. I anslagshöjningen ingår även ett i avvaktan på proposition angående statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna beräknat belopp av 760 000 kr.

Skolöverstyrelsens förslag om inrättande av ett korrespondensgymnasium även i Valdemarsvik har *departementschefen* icke biträtt.

Utskottet. Med anledning av de till denna punkt knutna motionerna får utskottet anföra följande.

I motionerna I: 74 och II: 83 har hemställts om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik.

Enligt utskottets mening bör stor återhållsamhet iakttagas med inrättandet av korrespondensgymnasier. Dessa bör vara förbehållna den verkliga glesbygden. Utskottet anser sig av denna anledning icke böra tillstyrka bifall till motionerna I: 74 och II: 83.

Under hänvisning till den ståndpunkt utskottet under punkten 2 intagit till förstatligande av kommunala gymnasier i kommuner med svag ekonomisk bärkraft, avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu är i fråga.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla att det av utskottet framlagda förslaget om successivt förstatligande av ytterligare fem kommunala gymnasier fr. o. m. den 1 juli 1963 enligt utskottets beräkningar torde komma att innebära att förevarande anslag kan minskas med 135 000 kr.

Såsom framgår av vad utskottet under närmast föregående punkt anfört rörande statsbidrag till kvällsgymnasier har utskottet avstyrkt bifall till motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 i vad de avser grunder för statsbidraget. Utskottet avstyrker därför också bifall till yrkandena i dessa motioner i vad de avser medelstildelningen under förevarande anslag.

Mot vad departementschefen i övrigt under förevarande punkt förordat har utskottet icke någon erinran.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 74 och II: 83, i vad de avser inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 224 och II: 256, i vad de avser statsbidrag till tre kommunala gymnasier, icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 74 och II: 83, I: 224 och II: 256, I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt de avser medelstildelningen, till *Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 135 000 kr.

7:o) **Bidrag till handelsgymnasier.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (punkt 136, s. 269 och 270) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 12 500 000 kr., vilket innebär en anslagshöjning med 4 700 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.* (II: 257), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att samtliga kommunala handelsgymnasier från den 1 juli 1964 erhåller statsbidrag enligt det av 1961 års riksdag beslutade nya systemet för bidragsgivning till handelsgymnasier.

Beträffande motiveringen för det motionsvis framställda yrkandet torde få hänvisas till motionen II: 257.

Överstyrelsen för yrkesutbildning hade föreslagit, att statsbidrag skulle utgå till handelsgymnasier, som ej varit i verksamhet under fem år, men *departementschefen* har förklarat sig icke heller i år vara beredd tillstyrka detta förslag.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt och har sålunda icke ansett sig böra biträda yrkandet i motionerna I: 194 och II: 257 i vad de avser handelsgymnasier.

Utskottet hemställer alltså,

I. att motionerna I: 194 och II: 257, såvitt nu är i fråga, icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må till *Bidrag till handelsgymnasier* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.

Läroarbüdning

Övnings- och yrkesläroarbüdning

8:o) **Utbüdning av lärore vid yrkesundervisningen.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 1 (punkt 301, s. 606—612), vilket innebär en anslagsminskning med 820 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utbüdning av lärore vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kr.

Stockholm den 24 maj 1963

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Bertil Petersson, Källqvist, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson och Eric Gustaf Peterson, samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Arvidson, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Uddevalla, Kellgren, Gustafsson i Kärby, Berg och Källstad.

Reservationer

1) vid *punkten 2* (Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar) av herrar *Ivar Johansson, Virgin*, fröken *Ljungberg* herrar *Thorsten Larsson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, fru *Lewén-Eliasson* och herr *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett,

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12, som börjar med »Med hänsyn» och slutar med »i fråga», bort ha följande lydelse:

»Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om förstatligande av de kommunala gymnasierna i Kramfors, Klippan, Ljungby, Nybro och Ronneby innebär enligt utskottets mening ett olyckligt vidmakthållande av statsmakternas förstatligandepincip. Även om i fortsättningen fler gymnasier skulle komma att förstatligas för varje år, innebär själva principen att den ekonomiska belastning som gymnasiekommunerna utsätts för alljämt bibehålles. Denna uppfattas utan tvivel ofta som en orättvisa, icke endast av gymnasiekommunerna själva utan indirekt också av de kommuner som enligt gällande regler har att bidra till huvudmannakommunens kostnader för gymnasiet. Alldeles speciella svårigheter orsakar det nuvarande systemet för finansiering av kommunala gymnasier, när det gäller det interkommunala samarbetet. Författningsmässigt äger den kommun som har ett kommunalt gymnasium och som mottar elever från andra kommuner rätt att från de främmande elevernas hemkommuner uppbära en i princip på nettokostnaderna grundad ersättning per elev. De årliga ersättningar, som dessa kommuner i princip har att betala, utgöres ofta av belopp på ca 2 000 kr. per elev, medan motsvarande kostnad, därest eleverna intagits i statligt gymnasium, i regel skulle ha uppgått till 200—400 kr. Därest den nuvarande principen bibehålles vid bedömningen av vilka gymnasier som skall komma i fråga för förstatligande, måste givetvis icke bara värdkommunens ekonomiska ställning granskas utan också motsvarande förhållanden i de kommuner som sänder elever till gymnasiekommunen. En mångfald faktorer måste sålunda bedömas för att så vitt möjligt på ett rättvist sätt skall kunna avgöras, vilket gymnasium som bör stå i tur för ett förstatligande. Uppenbart är att oavsett hur urvalet sker, detta nästan alltid av några andra gymnasiekommuner måste uppfattas såsom en direkt orättvisa mot dem, icke minst med tanke på att de gymnasier som kommer sist i tur för ett förstatligande ofta haft de drygaste kostnaderna att bära.

Enligt utskottets mening skulle olägenheterna med denna urvalsprincip, vilken även försvårar samarbetet på det interkommunala området och förhindrar fastställandet av ett schablonbelopp, kunna avsevärt minskas, därest man i stället med början den 1 juli 1963 förstatligade första årskursen i samtliga existerande kommunala gymnasier. Ett dylikt successivt förstatligande skulle för budgetåret 1963/64 medföra ett medelsbehov av 4 810 000 kr. utöver vad departementschefen räknat med i sitt förslag, varav 4 510 000 kr. till avlöningar och 300 000 kr. till omkostnader.

Genom utskottets förslag torde syftet med motionerna I: 224 och II: 256 samt I: 194 och II: 257 vara tillgodosett.»

dels ock att utskottets hemställan under I., II., III. och IV. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

II. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 194 och II: 257, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140,

a) besluta att samtliga kommunala gymnasier fr. o. m. budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämmer; och skall ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en årskurs per år, till dess gymnasierna är i sin helhet färdigbildade;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranledes av vad utskottet förordat;

c) godkänna följande avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m. att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64:

A v l ö n i n g s s t a t

Utgifter

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	116 820 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 825 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	61 540 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	70 820 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	3 512 600
	Summa kr. 257 517 600

Särskilda uppbördsmedel

Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600
	Nettoutgift kr. 257 480 000

IV. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, samtliga motioner såvitt de avser medelstildelingen till lärarbiträden, till *Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 257 480 000 kr.;

2) vid *punkten 3* (Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader) av herrar *Ivar Johansson, Virgin, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården fru *Lewén-Eliasson* och *Gustafsson* i Kårby, vilka under förutsättning av bifall till den med 1) betecknade reservationen ansett att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 210 och II: 236, såvitt nu är i fråga, till *Statliga allmänna gymnasier m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 16 310 000 kr.»

3) vid *punkten 5* (Statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Källqvist, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Staxäng Ståhl, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Kellgren, Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 22, som börjar med »Då principiellt» och slutar med »avser bidragsgrunder», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening finnes icke någon anledning att knyta bidragsprocenten till den nivå som gäller för de högre kommunala skolorna, eftersom kvällsgymnasierna för vuxna representerar en annan utbildningsnivå, intar en annan ställning inom skolväsendet och arbetar under andra förutsättningar. Det statliga stödet till kvällsgymnasierna bör icke utformas så att det blir sämre än stödet för de allmänna gymnasierna. Utskottet tillstyrker därför bifall till yrkandet i motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 att statsbidrag skall utgå med 112 % av ett bidragsunderlag omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner jämte fortlöpande pensionsavgifter samt förekommande kostnader för korrespondensundervisning.»

dels ock att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) besluta att statsbidrag till kvällsgymnasier skall utgå i enlighet med av utskottet förordade grunder;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de

bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordras för genomförandet av de av utskottet förordade grunderna.»

4) vid punkten 6 (Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.)

a) av herrar *Axel Johannes Andersson, Källqvist, Eric Gustaf Peterson, Ståhl, Svensson* i Ljungskile, *Kellgren* och *Källstad*, vilka under förutsättning av bifall till den med 3) betecknade reservationen ansett att utskottet bort tillstyrka en anslagshöjning med 230 000 kr. och att därför utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 även-
som med avslag å motionerna I: 74 och II: 83 samt I: 224 och
II: 256, samtliga motioner såvitt de avser medelstilledningen,
till *Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret
1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 365 000 kr.»

b) av herrar *Ivar Johansson, Virgin*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, och *Gustafsson* i Kårby, vilka under förutsättning av bifall dels till den med 1) betecknade reservationen, innebärande en minskning av medelsbehovet under förevarande anslag med 390 000 kr., dels ock till den med 3) betecknade reservationen, innebärande en ökning av medelsbehovet med 230 000 kr., ansett att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 även-
som med avslag å motionerna I: 74 och II: 83 samt I: 224 och
II: 256, samtliga motioner såvitt de avser medelstilledningen,
till *Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret
1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 975 000 kr.»

c) av fru *Lewén-Eliasson*, som under förutsättning av bifall till den med 1) betecknade reservationen, innebärande en minskning av medelsbehovet under förevarande anslag med 390 000 kr., ansett att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832 även-
som med avslag å motionerna I: 74 och II: 83 samt I: 224 och
II: 256, samtliga motioner såvitt de avser medelstilledningen,
till *Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret
1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 745 000 kr.»

d) av herrar *Ivar Johansson, Eric Gustaf Peterson, Johansson* i Norrköping, *Kellgren* och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att riksdagen bort tillstyrka bifall till motionerna I: 74 och II: 83 och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på så 23, som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »och II: 83», bort ha följande lydelse:

»De under 1960-talet i samarbete mellan kommunala myndigheter och länsmyndigheter vidtagna lokaliseringpolitiska åtgärderna har medfört en ökning i befolkningstalet för Valdemarsvik. Fortsatta åtgärder torde komma att ytterligare öka folkmängden. För att Valdemarsvik skall kunna bevara och utveckla sin funktion som centralort, synes det utskottet välmotiverat, att orten får den förstärkning av den högre undervisningen som ett korrespondensgymnasium utgör. Utskottet tillstyrker därför bifall till yrkandet i motionerna I: 74 och II: 83.»

dels och utskottets hemställan under I. och III. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 74 och II: 83, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att ett korrespondensgymnasium inrättas i Valdemarsvik fr. o. m. höstterminen 1963;

III. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 74 och II: 83 ävensom med avslag å motionerna I: 224 och II: 256, I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt de avser medeltilldelningen, till *Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 215 000 kr.»